

УДК 373.5 : 173.5

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.81.21>**В. М. Шахрай**доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач лабораторії інституційного виховання
Інституту проблем виховання НАПН України**Р. В. Малиношевський**кандидат педагогічних наук, старший науковий
співробітник, заступник директора з наукової роботи
Інституту проблем виховання НАПН України

НАПРЯМИ ПІДГОТОВКИ ЮНАКІВ-СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО ВИКОНАННЯ ВИХОВНОЇ РОЛІ БАТЬКА

У статті піднімається питання виховної ролі батька в сім'ї та розкриваються основні напрями підготовки юнаків-старшокласників до виконання ролі батька-вихователя.

Наголошено, що батьківство в наукових працях розглядається як соціальний інститут (анг. fatherhood) і як діяльність, практика, поведінка батьків (анг. fathering). Батьківство як соціальний інститут виявляється в комплексі батьківських функцій, що склалися історично (батько як годувальник, як захисник, як вихователь). Звернено увагу на зміни, що відбуваються у виконанні ролі батька в нинішній суспільній період, та виявляються, зокрема, у появі «нового батька» – типу чоловіка, який не лише бере на себе відповідальність за свою сім'ю, а й ділить порівну з дружиною як домашні обов'язки, так і обов'язки щодо виховання дітей. Підкреслено особливу роль батька у становленні особистості дитини.

Зазначено, що практика батьківства виявляється насамперед у виховній діяльності батька, що передбачає наявність у нього знань, вмінь з проблем виховання, розвиненість емоційно-почуттєвої сфери, прагнення будувати взаємини з дитиною та її матір'ю на гуманістичних засадах. Важливою є підготовка молодих людей до виховної діяльності батька, зокрема юнаків шкільного віку.

Визначено основні напрями підготовки юнаків-старшокласників до виконання ними ролі батька-вихователя: педагогічна діяльність з надання юнакам знань з основ сім'ї та батьківства; робота закладу освіти з батьківськими сім'ями юнаків-старшокласників щодо підвищення батьківського авторитету та забезпечення належного впливу сім'ї на дітей як майбутніх батьків; спрямування юнаків-старшокласників на самовиховання, розвиток якостей особистості, що допоможуть в майбутньому належно виконувати батьківську роль. Особливий наголос зроблено на необхідності системної педагогічної роботи з підготовки юнаків-старшокласників до майбутнього батьківства, впровадження в освітній процес закладу освіти спеціальних курсів відповідної проблематики, використання сукупності методів, що сприяють зацікавленню учнями проблемою майбутнього батьківства (метод обговорення конкретних ситуацій батьківсько-дитячих взаємин; метод ролівої гри, що відображається в програванні різних моментів спілкування батька і дитини; метод організації спілкування з молодшими дітьми тощо).

Ключові слова: батьківство, батьківська роль, батько-вихователь, виховна діяльність батька, підготовка, напрями, юнаки-старшокласники, педагоги, сім'я, самовиховання.

Постановка проблеми. Вплив батька і матері на становлення особистості беззаперечний. Водночас на нинішньому етапі розвитку українського суспільства нерідко зустрічається девіантне батьківство, що проявляється в байдужості (іноді жорстокості) батьків до дітей, їхній нездатності здійснювати належне сімейне виховання, у відмові народжувати дітей тощо. У цих умовах вважаємо важливою науковою проблемою з'ясування сутності батьківства як соціальної ролі та практики батьків-чоловіків. Якщо проблемі материнства присвячено доволі значну кількість наукових розвідок, то батьківство чоловіків не знайшло достатнього висвітлення, насамперед у вітчизняній педагогічній науці. Потребують вивчення тенденції в розвитку сучасного батьків-

ства, визначення ролі батька в сім'ї як вихователя, його впливу на розвиток особистості дитини, рівня його відповідальності перед членами сім'ї. Також корисним буде з'ясування основних педагогічних підходів щодо підготовки юнаків, зокрема старшого шкільного віку, до майбутнього батьківства, адже до виховної ролі батька доцільно готувати юнаків задовго до їх реального батьківства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підготовки учнів старшого шкільного віку до батьківства присвячені роботи Л. Гончар, Л. Канішевської, В. Шахрай [2; 6; 17]. Серед вчених, які вивчають батьківство (анг. fatherhood, fathering, рос. отцовство) в різних аспектах, доцільно назвати Ю. Борисенко, І. Кона, Ю. Токареву, Ж. Чернову та ін. [1; 7; 8; 13; 16].

Підготовці юнаків до майбутнього сімейного життя та батьківства приділена увага в дослідженнях Н. Гусак, Н. Демчук, В. Кравець, І. Кулик, О. Хомишак та інших [3; 4; 9; 10; 15]. Особливої уваги потребує вивчення позиції видатного українського педагога В. Сухомлинського щодо батьківської ролі у сімейному вихованні, необхідності системи виховної роботи щодо підготовки школярів до виконання в майбутньому сімейних і батьківських ролей [11; 12].

Мета статті: з'ясувати сутність виховної ролі батька, насамперед в контексті сучасних соціально-виховних потреб, і окреслити основні напрями та зміст підготовки юнаків-старшокласників до майбутнього батьківства.

Виклад основного матеріалу. Батьківство в наукових працях розглядається, з одного боку, як соціальний інститут, тобто у світлі вимог до нього суспільства, відповідності певним соціокультурним нормам (англійською визначається як *fatherhood*), а з іншого, як діяльність, практика, поведінка батьків, їхнє почуття у ставленні до дітей (*fathering*) [8].

Батьківство як соціальний інститут визначає такі основні батьківські функції [1, с. 79-81]. 1) Батько як годувальник – історично сформована і закріплена за чоловіком роль. Незважаючи на сучасні зміни, в багатьох сім'ях, особливо в період вагітності дружини і під час догляду за маленькою дитиною, батько є головним і єдиним здобувачем у сім'ї. Хлопчиків з дитинства орієнтують на виконання цієї ролі, яка дає сім'ї необхідне почуття безпеки і впевненості. 2) Батько як захисник – також історично закріплена функція чоловіка. І хоча в нинішньому суспільстві батько не захищає дитину від безпосередньої військової небезпеки, проте він виконує функцію соціального захисту, надаючи своїм дітям можливості для здобуття освіти, навчання, вибору професії, а також опосередковано завдяки власному соціальному та економічному статусу. 3) Батько як вихователь – історія показує безліч прикладів, коли виховання та освіта підростаючого покоління були справою чоловіка-батька. Батько не тільки прищеплює норми і правила поведінки, а й впливає на професійний вибір дитини, розширює її світогляд, займаючись, особливо з хлопчиком, якоюсь спільною справою.

Батьківські ролі зазнають змін. Якщо в так званій патріархальній сім'ї батько одночасно є годувальником, носієм влади, а також наставником і прикладом для наслідування, то в наш час з появою реальної економічної та соціальної можливості рости дітей без участі батька, а також зі зменшенням часу, що його чоловік витрачає на спілкування з дитиною, гостро постало питання про вплив чоловіка на розвиток особистості дитини. Багатьма дослідниками відзначається зниження

педагогічного потенціалу сім'ї загалом. Водночас дослідники спостерігають позитивні зміни у тому, що переглядаються і перерозподіляються ролі та функції батьків, з'являються нові цінності та нові простори для реалізації себе особистістю, зокрема в рамках виконання батьківської ролі [1].

Велике значення має усвідомлення суспільством значення належного виконання чоловіком батьківської ролі. Тому в багатьох країнах недостатня та фрагментарна участь батьків у вихованні дітей розглядається як проблема, яку необхідно вирішувати на рівні сімейної політики. Одним з найдієвіших заходів щодо формування моделі відповідального батьківства є «батьківська відпустка», тобто формально закріплена можливість брати певну кількість вихідних днів для догляду за дитиною. Вперше відпустка для батьків була застосована у 1974 р. у Швеції, а з середини 1990-х рр. вона виступає одним із важливих елементів сімейної політики в багатьох європейських країнах. Також використовуються інші інструменти, крім законодавчих, для просування політики, «дружньої батькам» [16, с. 115-118].

У науковій літературі розглядають моделі батьківської поведінки: 1) традиційний батько «старих часів», який дбає про свою сім'ю як керівник; 2) «відсутній батько» (тобто відсутній, насамперед, у психологічному плані, оскільки він може бути фізично, але майже не пов'язаний із виконанням ролі батька); 3) «відповідальний батько», що активно включений у процес виховання та догляду за дітьми, однак внесок таких батьків у розвиток дітей є меншим, ніж матерів; 4) «новий батько» як тип чоловіка (*new father*), який не лише бере на себе відповідальність за свою сім'ю, а й ділить порівну з дружиною як домашні обов'язки, так і обов'язки щодо догляду за дітьми, їхнього розвитку та виховання [5, с. 95].

Головна відмінна риса моделі «новий батько» – батько визнає, що домашня робота може бути альтернативою заробітку, тому в певні періоди життя сім'ї він готовий залишити своє професійну діяльність і бути так званим «домашнім» батьком, оскільки «...тепло, турботливість та близькість однаково благотворні для дитини, незалежно від того, чи практикує їх батько чи мати» [7, с. 402].

Слід зупинитися на ролі батька як вихователя, адже вона розкриває другу сторону батьківства, пов'язану з практикою батьківства, що відображається в ставленні до дітей, стилях, напрямках, характері батьківського впливу. Наголошуючи на виховній ролі батька, О. Хомишак зазначає: «батьківство – це взаємодія чоловіка-виховника і дитини, яка здійснюється на основі його знань, умінь, навичок, батьківських почуттів та якостей стосовно виховання дитини в сім'ї, має на меті забезпечення сприятливих умов для її повноцінного морального, духовного, соціального, розумо-

вого і фізичного розвитку й виховання та характеризується здатністю до вдосконалення» [15, с. 13].

Образ батька-вихователя невіддільний від здатності виявляти любов до дитини. Особливості батьківської любові, її відмінність від материнської розглядав Е. Фромм у праці «Мистецтво любові». Він вважав, що «любов батька має керуватися принципами та сподіваннями; вона мусить бути терплячою і толерантною, а не загрозливою й авторитарною. Дитині, яка дорослішає, вона повинна дарувати непорушне відчуття впевненості в собі й поступово перетворювати її на свій власний авторитет, щоб молода людина могла обходитися без батька» [14, с. 76].

Участь батька у вихованні дитини потрібна для нормального формування особистості, і, можливо, ціла низка сучасних соціальних проблем пов'язана саме з усуненням чоловіків від виховання молодого покоління і виконанням жінкою-матір'ю, в силу різних обставин, батьківських функцій. На думку багатьох дослідників, участь батька у вихованні дитини важко переоцінити. Для гармонійного розвитку дітей було б бажано, якби більше батьків-чоловіків докладали зусиль для того, щоб бути ближчими до своєї дитини, спільно переживати і пізнавати разом з нею світ, починаючи з раннього дитинства.

Як стверджує О. Хомишак, наслідками «дефіциту маскулінного елемента у вихованні дитини є: 1) труднощі хлопчика або дівчинки у статевій ідентифікації (психологічній та соціальній); 2) порушення гармонійного розвитку інтелекту дитини, послаблення математичних, просторових, аналітичних здібностей на тлі вербальних; 3) відсутність навичок у спілкуванні з представниками протилежної статі; 4) негативна установка щодо власного подружнього життя на основі негативного досвіду батьківської сім'ї» тощо [15, с. 7].

На думку Ю. Токаревої, формування ефективної виховної діяльності батька є процесом спільної з матір'ю діяльності, в результаті якої відбувається усвідомлення цілей виховання, узгодження методів та принципів виховання, вироблення батьківських позицій та стилів виховання дитини [13, с. 11].

Вважаємо, що виховна діяльність батька передбачає наявність у нього знань, вмінь з проблем виховання, розвиненість емоційно-почуттєвої сфери, прагнення будувати взаємини з дитиною та її матір'ю на гуманістичних засадах. Здатність чоловіка бути справжнім батьком-вихователем, який усвідомлює свою батьківську роль і прагне її належно реалізувати, слід розвивати, розпочинаючи ще зі шкільного віку.

В. Сухомлинський підготовку хлопців і дівчат до сімейного життя і батьківства називав одним із головних завдань школи. Звертаючись до юнака, він писав: «Ти будеш батьком. Знай, що найважливіша сфера твоєї громадянської діяльності, твого патріотизму, служіння Вітчизні – виховання

дітей. Будь-якого працівника можна замінити таким самим або здібнішим працівником, а хорошого батька замінити таким самим хорошим батьком неможливо» [11, с. 390].

Особливу увагу підготовці школярів до майбутнього сімейного життя і батьківства приділяє український дослідник В. Кравець. Одним із шляхів такої підготовки, є, на його думку, використання зарубіжного педагогічного досвіду, що розкриває виховну роль як матері, так і батька. В. Кравець наводить приклад шкільної програми «З батьком надійніше» («Dads make a difference»), розробленої фахівцями Університету штату Мінесота, яка зосереджує увагу учнів на значущості залучення батька до виховання дітей, вагомості та основних перевагах присутності батька в сім'ї [9, с. 12]. Дослідник переконалий, що підготовка шкільної молоді, зокрема юнаків-старшокласників, до майбутнього батьківства є архіважливою педагогічною діяльністю.

Підготовка юнаків-старшокласників до виконання ними ролі батька-вихователя має здійснюватися, на нашу думку, за декількома напрямками: 1. Педагогічна діяльність з надання юнакам знань з основ сім'ї та батьківства. 2. Робота закладу освіти з батьківськими сім'ями юнаків-старшокласників щодо підвищення батьківського авторитету та забезпечення належного впливу сім'ї на дітей як майбутніх батьків. 3. Спрямування юнаків-старшокласників на самовиховання, розвиток якостей особистості, що допоможуть в майбутньому належно виконувати батьківську роль. Розглянемо ці напрями детальніше.

1. Підготовка юнаків-старшокласників до майбутньої ролі сім'янина і батька потребує системної та різноманітної роботи педагогів. Різні аспекти батьківства можна висвітлювати в процесі викладання навчальних дисциплін, зокрема української та зарубіжної літератури (розгляд поведінкових сценаріїв батьків, їх наслідки), історії (роль відомих особистостей як батьків, їхній вплив на власних дітей), біології, основ здоров'я (знання про репродуктивну систему, необхідність репродуктивного здоров'я для народження здорових дітей), правознавства (знання про правові основи сім'ї, обов'язки та права батьків, правова відповідальність за неналежне виховання дітей та догляд за ними) тощо.

Значні можливості має позаурочна робота зі старшокласниками: проведення виховних годин (зустрічей) щодо обговорення певних проблем, що стосуються майбутнього батьківства, відзначення Днів матері, батька, організація дискусій, обговорення художніх творів, фільмів, в яких знаходиться відображення позиція батька-чоловіка, залучення старшокласників до розробки проєктів («Образ батька в творах образотворчого мистецтва», «Образ батька в художній літературі», «Роль батька в історії моєї родини» тощо).

Системність у роботі забезпечується насамперед організацією певних факультативних курсів, учнівських клубів, що будуються на засадах добровільності, активності та зацікавленості школярів. Одним із таких курсів може бути факультативний курс «Підготовка старшокласників до відповідального батьківства («Я – майбутній батько (майбутня матір)» [18]. У ньому пропонується розгляд таких тем, як: «Роль сім'ї і батьківства у становленні особистості» (висвітлюються питання про сутність сім'ї і її значення для повноцінного розвитку особистості); «Гармонійні взаємини між подружжям як чинник становлення відповідального батьківства» (загострюється увага на необхідності побудови сімейного життя на засадах любові, довіри, поваги, взаємопідтримки членів подружжя); «Репродуктивне здоров'я батьків» (розкривається значення репродуктивного здоров'я батьків для повноцінного фізичного, інтелектуального, соціального життя майбутніх дітей); «Основи сімейного виховання» (даються знання про елементи сімейного виховання, зокрема про його принципи, основні завдання, з'ясовуються основні батьківські помилки у процесі виховання власних дітей).

Переконані, що ознайомлення з таким матеріалом буде корисним як для майбутніх батьків, так і матерів, сприятиме в майбутньому ефективній взаємодії з дітьми різного віку, використанню результативних методів сімейного виховання, що підвищуватиме батьківський авторитет та покращуватиме батьківсько-дитячі взаємини.

Одна із тем курсу «Роль батька-чоловіка у вихованні дитини та необхідність підготовки до майбутнього батьківства старшокласників-юнаків» загострює увагу старшокласників, насамперед юнаків, на виховній ролі батька, її значущості для особистісного розвитку дітей та удосконаленні особистості чоловіка-батька. При розкритті теми корисною, на наш погляд, буде інформація про батьківство як історичне і культурне явище, трансформацію батьківства в сучасних соціокультурних умовах, наведення прикладів прояву батьківства в різних культурах, що підкреслюють значущість ролі батька як вихователя. Доцільно також показати різні підходи до типізації батьківства, зокрема виділення таких типів батьківства, як традиційний, відсутній, відповідальний, новий.

Особливий наголос під час розгляду вказаної теми слід зробити на тому, що батьківство є також чинником розвитку особистості самого чоловіка, оскільки торкається всіх аспектів його життєдіяльності. Поява дитини впливає на цінності чоловіка-батька, мотиви його поведінки, настанови, «Я-концепцію», підвищення самооцінки, впевненості, самоповаги тощо. Звичайно, усвідомлення себе батьком найбільш виразно проявляється після народження власної дитини, водночас юна-

кам слід наголосити, що вагому роль у становленні чоловіка як батька відіграє психологічна готовність до виконання батьківської ролі, яка починає формуватися задовго до народження дитини. Психологічна готовність до батьківства – це внутрішня позиція особистості, в основі якої є цілісна система ставлень майбутнього батька до батьківства, яка включає ставлення до майбутньої дитини, до себе як майбутнього батька, батьківської ролі, а також до батьківства загалом [4, с. 6]. Осмислення важливості виконання в майбутньому ролі батька і необхідності підготовки до неї буде одним із складників психологічної готовності до батьківства юнаків-старшокласників.

Реалізація факультативного курсу «Підготовка старшокласників до відповідального батьківства («Я – майбутній батько (майбутня матір)» передбачає використання методів, які б сприяли зацікавленості юнаків і дівчат проблемою майбутнього батьківства та усвідомленню ними необхідності оволодіння певною сумою знань і вмінь, зокрема з основ сімейного виховання, без чого не може сформуватися батьківська компетентність. Важливими є бесіди, обговорення конкретних ситуацій батьківсько-дитячих взаємин, зокрема взаємин зі своїми батьками-чоловіками, написання творів «Тато у моєму житті», «День з татом, який найбільше запам'ятався». Необхідно спрямовувати юнаків-старшокласників до висловлення думок щодо впливу батька у сім'ї, оцінки фактів батьківської поведінки, визначення тих методів та засобів сімейного виховання, які майбутні батьки можуть використовувати у взаємодії з власними дітьми. Доцільно використовувати метод рольової гри, програвання різних моментів спілкування батька і дитини, що сприятиме набуттю певних знань і навичок у сфері батьківсько-дитячих взаємин. Вважаємо важливою організацію таких видів діяльності учнів, де б вони мали змогу взаємодіяти з молодшими дітьми, вчилися з ними спілкуватися, радіти за їхні успіхи, допомагати їм, що розвиватиме емоційно-почуттєву сферу юнаків.

2. Належна підготовка майбутнього батька в закладі освіти неможлива без його співпраці з сім'єю. Цінності батьківської сім'ї, атмосфера в родині, характер взаємин між батьками і дітьми, між членами подружжя вагомо впливають на становлення майбутніх батьків і матерів. Для юнаків важливими є позиції батька-чоловіка, зокрема щодо організації життєдіяльності сім'ї, ставлення до дружини та дітей. Н. Гусак, досліджуючи проблему підготовки юнаків-старшокласників до виконання соціальних ролей чоловіка і батька, зазначає, що особлива роль у цьому процесі належить «батьківській сім'ї, оскільки вирішальна роль виховання молодого чоловіка та батька належить батьківському дому, де він отримує не лише знання, а й набуває навичок міжособистісного спілкування,

уявленнь про норми поведінки чоловіка та батька» [3, с. 10]. Вагому роль сім'ї у вихованні майбутнього батька відзначає І. Кулик, звертаючи увагу, насамперед, на спосіб життя сім'ї, що «показує юнакові реальний приклад організації сім'ї, сімейного життя, виховання дітей» [10, с. 103].

Педагоги, використовуючи різні форми взаємодії з батьками, мають доносити до них думку, що у вихованні, яке здійснюється як школою, так і сім'єю, достатню увагу необхідно приділяти підготовці юних до майбутнього сімейного життя та батьківства. Вважаємо, що одним із шляхів здійснення належного виховного впливу сім'ї на дітей, зокрема старшого шкільного віку, є підвищення батьківського авторитету, налагодження взаємодовіри між батьками і дітьми. Цьому будуть сприяти спільні заходи школи і сім'ї, наприклад: конкурси – «Спортивна сім'я», «Сімейні захоплення», «Улюблена книга моєї сім'ї», конкурс сімейних газет; організація виставок творчих сімейних робіт; спільні заняття, практикуми для батьків та дітей, зокрема з проблеми виховання дітей в сім'ї. На них батьки можуть розповісти про виховні засоби і методи, які вони використовували із власними дітьми різного вікового періоду. Це буде гарною школою для старшокласників, майбутніх батьків.

3. Вагому роль у становленні особистості майбутнього батька відіграє самовиховання. Самовихованням називають свідому цілеспрямовану діяльність людини щодо вдосконалення своїх позитивних якостей та подолання негативних. Воно передбачає планомірне освоєння людиною соціального досвіду. У підготовці юнаків до відповідального батьківства педагоги вказують на загальні орієнтири такої підготовки, проте основною тут має бути самостійна робота юнака над виробленням своїх позицій, розвитком емоційно-почуттєвого світу, що допоможуть йому відбутися в майбутньому як батьку і члену подружжя. В. Сухомлинський у «Листах до сина» наголошує на необхідності самовиховання юнаків у підготовці до виконання майбутньої батьківської ролі. Звертаючись до сина, він пише: «ти повинен виховувати себе і готуватися до виховання своїх дітей» [12, с. 607].

Для збагачення внутрішнього світу, поглиблення знань про людські взаємини, життєві сценарії доцільно радити хлопцям-старшокласникам читати художні твори, зокрема ті, в яких розкривається образ батька («Гордість і упередження» Д. Остін, «Страшенно голосно і неймовірно близько» Д. Фоера, «Man and Boy, чи історія з продовженням» Т. Парсонса тощо). Корисними для майбутніх батьків будуть науково-популярні твори з проблем сімейного виховання, ролі батьків-чоловіків у ньому («Як любити дитину» Я. Корчака, «Курс молодого батька» М. Кузіна, «Як стати гарним татом» Я. Брюса, «Двоє з величезного світу

чоловіків: книга для тат та синів» І. Млодик тощо). Цікавими та пізнавальними стануть твори епістолярного жанру, насамперед листи відомих батьків до своїх синів. Такими є, наприклад, «Листи до сина» В. Сухомлинського та «Листи до сина» В. Стуса.

Висновки і пропозиції. Реалізація чоловіком-батьком своєї виховної ролі позитивно впливає на становлення особистості дитини, її здатність належно взаємодіяти з соціумом, розвиток її здібностей, розширення знань про світ. Підготовка юнаків до виконання виховної ролі батька має здійснюватися як в закладі освіти, так і сім'ї задовго до реального батьківства молодих людей. Пропонуємо такі напрями підготовки юнаків-старшокласників до майбутнього батьківства: педагогічна діяльність з надання юнакам знань з основ сім'ї та батьківства; робота закладу освіти з батьківськими сім'ями юнаків-старшокласників щодо підвищення батьківського авторитету та забезпечення належного впливу сім'ї на дітей як майбутніх батьків; спрямування юнаків-старшокласників на самовиховання, розвиток якостей особистості, що допоможуть в майбутньому належно виконувати батьківську роль. Педагогічна взаємодія з юнаками-старшокласниками має здійснюватися з використанням методів, які б сприяли зацікавленості юнаків проблемою майбутнього батьківства, зокрема методу обговорення конкретних ситуацій батьківсько-дитячих взаємин, методу рольової гри, що відображається в програванні різних моментів спілкування батька і дитини, організації заходів, в яких юнаки-старшокласники можуть різнобічно спілкуватися з молодшими дітьми.

Список використаної літератури:

1. Борисенко Ю.В. Психологія отцовства. Москва-Обнинск : «ИГ-СОЦИН», 2007. 220 с.
2. Гончар Л. Партнерська взаємодія школи і сім'ї як педагогічна умова формування у старшокласників готовності до відповідального батьківства. *Trends and directions of development of scientific approaches and prospects of integration of Internet technologies into society: Abstracts of VI International Scientific and Practical Conference (Stockholm, Sweden, February 23 – 26, 2021)*. Stockholm, 2021. P. 371–373.
3. Гусак Н. І. Підготовка юнаків-старшокласників до виконання соціальних ролей чоловіка та батька : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Луганськ, 2005. 22 с.
4. Демчук Н. А. Формирование психологической готовности юношей к отцовству : автореф. дис. ... канд. п. наук : 19.00.07. Казань, 2006. 24 с.
5. Ильиных С. А. Феномен «нового мужчины» или снова о гендере. *Вестник Бурятского государственного университета*. 2012. № 14. С. 93–97.

6. Канишевська Л. Формування готовності до відповідального батьківства в старшокласників інтернатних закладів як науково-педагогічна проблема. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки* : зб. наук. пр. 2021. Вип. 1. С. 171–182.
7. Кон И.С. Мужчина в меняющемся мире. Москва : Время, 2009. 496 с.
8. Кон И.С. Отцовство как социокультурный институт. *Педагогика*. 2005. № 3. С. 3–16. URL: <http://papaland.ru/library/explorers/history/41.html> (дата звернення: 21.02.2022).
9. Кравець В. П. Підготовка школярів до виконання батьківських функцій: зарубіжний досвід. *Педагогічний альманах*. 2018. Вип. 40. С.10–18.
10. Кулик І. Особливості педагогічної підготовки юнаків-старшокласників до виконання соціальних ролей: чоловік – батько. *Освітній простір України*. 2015. Вип. 5. С. 98–103.
11. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. Київ : Рад. шк., 1976. Т. 2. 670 с.
12. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. Київ : Рад. шк., 1977. Т. 3. 661 с.
13. Токарева Ю. А. Психологические основания воспитательной деятельности отца: автореф. дис. ... докт. п. наук : 19.00.07 – педагогическая психология. Екатеринбург. 2012. 46 с.
14. Фромм Е. Мистецтво любові / пер. з англ. В. Кучменко. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. 192 с.
15. Хомишак О. Б. Теорія та практика підготовки батька до виховання дитини в сім'ї (друга половина ХХ – поч. ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Дрогобич, 2011. 20 с.
16. Чернова Ж.В. Семейная политика в западноевропейских странах: модели отцовства. *Журнал социологии и социальной антропологии*. 2012. Т. 15. №1. С.103–122.
17. Шахрай В. Формування готовності старшокласників до відповідального батьківства: основні поняття дослідження. *Інноватика у вихованні*. 2020. Вип. 11 (2). С. 48–55.
18. Шахрай В. Формування готовності старшокласників до відповідального батьківства: принципи, зміст, методи. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. Вип. 42. Т. 2. С. 268–273.

Shakhrai V., Malynoshevskiy R. Directions of preparation of high school boys for the educational role of a father.

The article deals with the issue of the educational role of a father in family and reveals the main directions of preparation of young high school boys to perform the role of the father-educator.

It is emphasized that in scientific works fatherhood is considered as a social institution and as an activity, practice, behaviour of fathering. Fatherhood as a social institution is expressed as a set of parental functions that have developed historically (father as a breadwinner, as a protector, as an educator). The authors focus on the changes taking place in the role of father in the current social period, which is manifested, in particular, in the emergence of a “new father” as a type of husband who not only takes responsibility for his family but also shares equally with his wife both domestic and child care responsibilities. The special role of the father in the development of the child’s personality is highlighted.

It is noted that the practice of fatherhood is manifested primarily in the educational activities of the father, which requires educational knowledge and skills, development of emotional sphere, the desire to build relationships with the child and his or her mother according to humanistic principles. It is important to prepare young people for their father’s educational activities, especially high school boys.

The main directions of preparation high school boys to perform the role of the parent-educator are determined as the following: pedagogical activities to provide young men with knowledge of the basics of family and fatherhood; the work of the educational institution with the parental families of high school boys to increase parental authority and ensure the proper influence of the family on children as future parents; orientation of high school boys for self-education, development of personality qualities that will help in the future to properly perform the role of the father. The main emphasis is put on the need for systematic pedagogical work to prepare high school boys for future fatherhood, implementing of special courses in the educational process, using a set of methods that promote students’ interest in future parenting (method of discussing specific situations of parent-child relationships; role-playing that is reflected in performing of different moments of communication between parent and child, the method of organizing communication with younger children, etc.).

Key words: fatherhood, the role of a father, father-educator, educational activity of the father, training, directions, high school boys, teachers, family, self-education.